

IKUSKIZUNAK

BEGOÑA DEL TESO

«DRACULA», BERPIZTU DA ZINEMA BANPIROA

Begiz jota omen dagoen 1993. urte madarikatua hasi bezain pronto, urtarrilaren 15ean, Francis Ford Coppolaren zeluloidezko amesgaiztoa estreinatu zen gure aretoetan. «Drácula»z ari natzaizue. Berarekin batera, bere bitartez, zinema bere handitasun, gorentasun osoz itzuli da pantailetara. Egungo teknologiari uko egin gabe baina hainbatean bere laguntza arbuia-tuz, errefusatuz, Coppolaren artelanak antzinako zinemaren trebetasun eta ahalmenak darabiltza. Harro, harrosko, baina aldi berean, amoranteari dagokion ardura lasai eta bareaz.

Nonbait entzuna, aspaldiko liburuetan irakurria eta museotan maitekiro gordeta dauden zenbait filmetan ikusiak genituen joko gaur egun ahaztuak datozkigu bihotzera amodiozko istorio amaigabeen josirik.

Banpiroak, ilunpetako eta zeluloidezko izaki izugarriak miresten ditugunoi Coppolak Maisuaren duintasuna itzuli digu. Ez da Errumaniako jaun prestu hura, odol biziaren irrikaz koska egiten duen mamua. Bada, bai, baina ez hori soilik, garaietan barrena, espazioan zehar bilaketa ikaragarrian dabilen sorkari penatu, triste eta ederra baizik.

Filmea bat egiten da kondaira eta misterioarekin. Erotismoa eta gauaren sekretuak biltzen ditu azti baten fotogramazko deialdietan.

Azal eta hezur izan gara irudien zurrunbiloan. Aho bete hortz amodioaren zorabioan. Zor eta lor irudien dantza eroan. Haragia jarri zaigu sutan, amore eman du arimak, irudimena basa dabilkigu garai zaharretan izena eta izana zituzten itzalen desioz.

«Drácula»k, ezagutzen ez ditugun munduetan beti bizi izan den benetako izakiak, zinema hartu du bitartekotzat guregana itzultzeko. Adio kapa beltzari. Adio betagin luze eta zorrotz biei. Adio orain arte erabili izan dugun babesari: ez baratxuririk,

ez arrosik, ez gurutzerik, zeren berak inoiz izan ez duen ahalmenik handiena baitu, zinemarena, alegia.□

PIZKUNDEAREN BERRI NONNAHI

Drakula printzea ez zen etorri bakar-bakarrik zeluloidez jantzia. Gure kultura gorde, arrisku eder eta zoroan jarri eta areagotzen duten hainbat eta hainbat Arte izan dira banpiroen berretorreraren lekuko.

Edward Munch espresionista ero eta parekaezinari Londresen eskaini zitzaion erakusketan, heriotzak, amodio jasanekin, azalgaitza zen oinazeak hartutako hormetan, koadro batek erakartzen zuen jendea ifernuak berak ere ez duen indarrak. «The vampire» zuen izena. Bertan, emakume ilegorri batek gizon garaitua besarkatzen du, ahoa lepoan ezarriz. Munchek berak, margoari zerion maliziaz harriturik, aldatu egin zion izena. Berarentzat, «Musua» zen, soil-soilean. Alferrrik, ordea, musua baita banpiroen armarik gozoena eta hilgarriena.

Gizakiok guretzat daukagun mundu honetako bazter guttietan agertu izan dira, bestalde, lau, bost, sei liburu sorgindurik. Anne Rice izeneko emakume batek idatzi ditu. «Crónicas vampíricas» dute deitura batzuek. «La hora de las brujas» besteek. Bertan, banpiroen etorreraren berri zehatza ematen zaigu. Aroetako gauaren sekretuak jartzen dira agerian eta odol-zurgatzailearen islada azaltzen da.

Jainko eta Deabru guzti-guztiak baino askoz zaharragoak dira. Izan ere, Egiptoko itzaletako jainkoak lirateke, beraiek sortutako legenda ilunak...

Ez dira, ez, Onaren etsaiak, ezta Gaitzaren kide edo aitzindariak ere. Jakite guztiak ezagutzen dituzte eta gizakionganako sentitzen duten errukia amaigabea da.

Banpiroak, banpiro berriak... halakoak ez badira sar daitezela kalabazan baina Arte guztiak antzematen dute haien pizkundera. Zinema zelatan dago. «Drácula» eta gero, nori lapurtuko dio arima? Stephen Frearsek, «Las amistades peligrosas» eta «Los timadores»en sortzaileak, badu helburu ifernutarrik, badu zeluloidezko lokamutsik buruan. «Crónicas vampíricas» delakoak zeluloidezko itzal bihurtuko ditu. Pantaila dardarka dago. Gu, berriz, apetaz.□

1992a ZELULOIDEAN LABURBILDUZ

Utz ditzagun bakean odol-zurgatzaileak eta bota diezaio-gun begirada iazko fotogramen ibaiari. Honako hau ez da, seguruenik, pasa diren 365 egunetako firmerik hobereenen zerrenda, nostalgiaz eginiko laburpena baizik. 1992an, jarraian doazen zeluloide-lanetan bildu zen zinearen aintza.

«Sin perdón». Clint Eastwoodena. Oestera itzuli ginen eta han ikusitakoak harrotasunez bete gintuen. Irribarretsu, maltzurki jolas egin zuen Clintek. Eta ez nostalgiak eraginda, ironiak bultzaturik baizik.

«El juego de Hollywood - The player». Mendeku polita eta zuhurra Robert Altmanek hartu duena. Hollywoodi urrezkoa zirudien maskara zitala kendu dio eta horretarako, pikarokak, Hollywood bera erabili du.

«Reservoir dogs - Perros encerrados». Quentin Tarantino-ren filme odoltsua ikusi arte gizon bat hiltzea zer zen ideiarik ere ez genuen. «Reservoir dogs»ek zehatz-mehatz irakatsi digu erritmo gorri eta anker batez. Beldurraren lurrina. Zinema kontzentratuaren gustua.

«El cabo del miedo». Scorseseren artelan ikaragarria. Pertsonaia deabruzkoa Robert De Niro rena. Erotismoa. Izuaren erakarpn arriskutsua. Familia barneko ustelkeria azal gorrian uzten duen gidoia. Kamara zoroa. Muntaia dardargarria.

«La bella y la bestia». Ipuin ederretako misterioa beti biziko da gure bihotzetan. Garaiak aldatzen ari direnez, Ederrak ez du zerikusirik Edurne Zuri edota Errauskinekin. Ausarta da neskatxa. Ausarta eta librea. Gaiztoek, berriz, barregurea sortarazten dute tentelak direlako, zeharo tentel eta ezjakinak. Musikak garamatza ameskaitzez amets eta etorkizuneko teknika miresgarriak marrazki bizidunei egiazko azal eta hezurak emanez.

Izan, izan dira filme gehiago. Norberak bete ditzala hutsu-neak. Hala ere, omenalditxo bat egin nahi nioke lerro hauetan Berlingo zinemaldian, elurretan ikusi genuen «Vacas» horri, euskal zinemaren ausardia horri.

Bihoakio nire txaloa «Instinto básico»ri ere, emakumezkooi sexua armatzat erabiltzeko eskubidea, harrotasuna bueltatu zigulako.

Eta azkenik, *last but not the least*, 1992koa den arren, aurtengo lehen hilabetean gozatzen hasi ginen «Tous les matins du monde», Victor Ericeren «El sol del membrillo»rekin batera, Terence Davisen «El largo día acaba»ren ondoan, sormenaren lilura, pasioa, zirrara, eromena dastatzen irakatsi diguna. □

ZINEMA, JOSTAILURIK GARESTIENA

Zenbait berri pozgarri aipatu nahi nuke. «Alas de mariposa»k, iparramerikar kritikariek emanda, lortu zuen saria; Chicagon «El sol del membrillo»k eskuratu zuena edota Egipton «Vacas»ek bereganatutakoa. Aipagarria da, baita ere, New Yorken Gasteizko ekoiztetxe baten «La leyenda del viento del Norte» animazio-lanari emandakoa.

Aldi berean, txalotzekoak dira, baita ere, Urnietako zinema-eskolak eskaparatean jarri dituen ikasleek egindako bi laburmetriak: Gustavo Acostaren «Dos sillones» eta Andoni Urrien eta Asier Lezoren «Revelado». Bertako ikastaroetan zehar buruturiko zenbait lantxo ere ikusgai izan da. Irakasleak: Michel Gaztanbide, Medem, Bajo Ulloa, Urbizu. Gazteen nahia, gura ikusita, zinemak baduela esperantzarik esan liteke.

Bostekoa luzatu behar Alex de la Iglesia bizkaitarrari. Azkenean, aurkeztu zuen «Acción mutante». Patxada handiagoz mintzatuko gara hurrengoan. Hemen, apunte bat besterik ez. Akatsez beteriko burla jator horrek merezi du gure konplizitate makur eta interesatua. Kamara hain aise, dotore, trufari darabilen horri, gauza bakarra: segi hortxe, Alex!

Bilbotarra orain plazara dakarguna. Nick Nolte aktore gogorra eta Jamie Lee Curtis emakume kuraiosoa miresten dituen Enrique Urbizu, Espainiako ekoizlerik handienarekin —Andrés Vicente Gómezekin— ari da lanean. Carmen Maura antzesle izango delarik «Cómo ser infeliz y disfrutarlo», Carmen Rico Godoyren azken liburua jarriko du irudietan. Juanma Bajo Ulloak esan berri duen bezala, «zinema sekulako bihurrikaria da. Inoiz asmatu den jostailurik garestiena». Hemengo batzuek, antza, ederki asko ikasi dute atarramendu ona ateratzen jolas horri. □

ANTZERKI-PROBAK

Momentuz, berri handirik ez antzerki-munduan. Iaz bezala, formato txikitxoan dabilta denak, ea tamaina, neurri horretan salerosketak errazten diren. Azken proba, Bederen-en «Argia piztu gabe» lantxo pikaroa.

Beteranoak ere borrokan. Karraka eta «Hoy, última función». Izenburua nahiko ezkorra bada ere, barrukoa da itxaropentsua. Eta ez gaitezen Unibertsitateko neska-mutilez ahaztu. Leioan jarduten dute tauletan, etengabe, Shakespeare eta egungo egileak polito nahasten.

Bitartean, Gipuzkoa bihurtu da teatre ro askorentzako proba-leku. Esaterako, hitzez izugarria baina ekintzaz eta izatez halanahikoa zen «El banquero anarquista» Madriletik Tolosa eta Zumarragara etorri zen. Dirudienez, badute konfidantza guregan, estima handian gure txaloak begirunez beteriko beldurra gure oin-hotsari, gure txistuari.

A, erne, adi, «al loro» egon beharko dugu. Gipuzkoako Foru Aldundiak badu asmo garrantzitsua: antzerkia ekoiztuko duen zentru bat sortzea. Bertan, bai teatro klasikoak, bai abangoardiakoak lekua izango dute. Eta teatrerok ikuslegoa, babesa, behar dituzten laztan eta sosak. Ez galdu begi-bistaz. Ez galdu pista.□

TELEARI MUZIN

Ale honetan, axola ez bazaizue, ez dut teleaz hitz egingo. Ez gaude, ez, harreman onetan. Valenciako hiru neska horien hilketa zela eta, hain basa, hain krudel, hain bihozgabe jokatu zuen, ezen ez baitut hari begiratzeko gogorik. Baina, halere, zera esango dizuet: guk geure minik sakonenaren lekuko izateko baimena, parada ematen diogun bitartean, TBa izango da, dudarik gabe, gure borrarorik leialena. Negarra lapurtuko digu, bihotza urratuko.□